

משרד החינוך
מינהל החינוך הדתי
הפיקוח על היסטוריה בחמ"ד

בס"ד

מחווון הערכת מטלת סיכום שנתיים – קיץ תשפ"א

הנחיות כלליות:

- יש לתת ניקוד לכל סעיף ואז לעגל על פי האפשרויות במערכת.
- בכל מפתח ניקוד הכוונה היא בהתאם לטיב התשובה.
- בשאלות עמדה כל תשובה היא לגיטימית ובתנאי שהנימוק הוא היסטורי ולקוח מחומר הלימוד.
- המחווון נותן מגוון של תשובות, אולם ניתן לקבל תשובות נוספות נכונות בהתאם לשיקול הדעת שלכם.
- בטקסט המילולי ניתן לקבל ציטוט כתשובה מלאה.
- ניתן לקבל כתשובה מלאה הסבר ללא ציטוט.
- בשאלות עמדה המחווון נותן רק הצעה. יתכן מגוון של תשובות ויש לנקד על פי שיקול הדעת שלכם.

בהצלחה!

לפניך שתי רשימות. רשימה א' היא רשימת אירועים ורשימה ב' היא רשימת תוצאות.

בחר בשני אירועים (רשימה א') וציין אותם. הסבר כיצד כל אחד מהאירועים שצינת גרם לאחת מהתוצאות ברשימה ב' (סך הכול שני אירועים ושתי תוצאות).

שים לב! הקשר בין המושגים אינו ישיר בהכרח ולא תמיד מובן מאליו.

רשימה א', אירועים: תנועת ההשכלה, לאומיות, חובבי ציון, מלחמת העולם הראשונה.

רשימה ב', תוצאות: מסע המושבות, מאורעות תרצ"ו-תרצ"ט, החלטת האו"ם בכ"ט בנובמבר.

זוהי שאלה פתוחה שיש עליה תשובות רבות אפשריות.

נדגים מספר תשובות אפשריות מתוך צירופים רבים אפשריים ולגיטימיים.

שימו לב: יש קשרים פשוטים יחסית, למשל בין הלאומיות ובין הפרעות. עם זאת, ייתכן שתלמידים יבחרו מושגים 'רחוקים' ויצליחו לרקום ביניהם קשר מפותל.

כל עוד הקשר בין המושגים נכון - התשובה נכונה, גם אם היא עקומה וארוכה! באפשרויות המצורפות נכללה דוגמה אחת כזו.

תנועת ההשכלה גרמה לשינוי עמוק ביחס של יהודים רבים אל הדת היהודית: יהודים רבים התבוללו; הוקמה התנועה הרפורמית; ומעבר לכך, יהודים רבים הפסיקו לשמור על אורח חיים מסורתי. לימים, בימי העליות הראשונה והשנייה, עלו ארצה יהודים רבים שלא שמרו תורה ומצוות והיו רחוקים מאוד מאורח החיים של בני היישוב הישן שחיו בארץ. הפער הזה, והרצון של חלק מרבני היישוב הישן לחבר מחדש את החלקים השונים בעם ולקרב בין שומרי המצוות ובין אלו שאינם – הביא רבנים אלה ליציאה אל "מסע המושבות" שנדד בין נקודות ההתיישבות של בני העלייה הראשונה והשנייה.

תנועת הלאומיות גרמה לשינויים משמעותיים בעם היהודי במהלך המאות ה-19 וה-20: הוקמו אגודות של חובבי ציון, תנועת חיבת ציון ובהמשך גם התנועה הציונית. הלאומיות בעם היהודי הביאה לעליית יהודים לארץ מתוך רצון להקים בה מדינה לעם היהודי ולממש את הלאומיות. מצד שני, בתחילת המאה ה-20 התחילה להתעורר גם תנועה לאומית בקרב ערביי א"י. השאיפות של שתי התנועות הלאומיות לא עלו בקנה אחד והדבר הביא לפעולות טרור מצד ערביי א"י כלפי היישוב היהודי, למשל במאורעות תרצ"ו-תרצ"ט.

במהלך מלחמת העולם הראשונה נחתם הסכם בין בריטניה וצרפת על חלוקת השטחים במזרח התיכון, במידה והן ינצחו במלחמה. עם תום המלחמה, קיבלה בריטניה את המנדט על ארץ ישראל מחבר הלאומים, והחלה לשלוט באזור מתוך מטרה להכשיר את הארץ לשליטה עצמאית

של תושביה. למעשה הדבר היה מסובך ביותר, מכיוון ששני עמים שאפו למדינה עצמאית באותו האזור... במהלך שנות המנדט היו אירועים רבים שהקשו על הבריטים למצוא פתרון שיניח את הדעת של שני הצדדים. לאחר תום מלחמת העולם השנייה והשינויים שחלו בעולם בעקבותיה, ובעקבות לחץ חזק של היישוב היהודי בארץ ישראל, החליטו הבריטים להעביר את שאלת א"י להכרעה באו"ם. האופן שבו התנהלו הבריטים בארץ ישראל בתקופת המנדט השפיע על החלטת המדינות: מצד אחד הבריטים סייעו לפיתוח תשתיות (יישובים, דרכים, מסגרות פוליטיות), ומצד שני הם הקשו מאוד על עליית יהודים לארץ ישראל גם לאחר השואה, וכל אלו גרמו למדינות השונות לתמוך בתוכנית החלוקה בהצבעה בכ"ט בנובמבר.

תשובה מלאה תתייחס בצורה ברורה למושג אחד מרשימה א' ולמושג נוסף ברשימה ב'.

יש צורך להסביר את כל השלבים שבדרך מהמושג הראשון אל המושג השני, ושהסבר זה יהיה הגיוני ונכון מבחינה היסטורית.

התלמיד ציין את האירועים: 10 נק'

התלמיד הציג בצורה בסיסית את המושגים, אך לא קישר ביניהם בכלל: 20 נק'.

התלמיד הציג בצורה בסיסית את המושגים, והתחיל לחבר בין המושגים אך באופן ראשוני בלבד: 40 נק'.

התלמיד מצא קשר בין המושגים, אך הוא הוסבר בצורה חלקית ולא שלמה, או שהקשר מאולץ: 70 נק'.

התלמיד מצא קשר ברור ומובהק בין המושגים, והסביר היטב ובצורה נכונה את הקשר הסיבתי ביניהם: 100 נק'.

2. העליות לארץ ישראל

א. ערוך השוואה בין העלייה הראשונה והעלייה הגדולה של שנות ה-50 על פי התבחינים הבאים:

העלייה הראשונה	העלייה הגדולה	
		מאפייני העולים
		קשיים מרכזיים
		היחס בין העולים ובין היהודים שחיו בארץ לפני כן

ב. בחר באחת העליות המופיעות בסעיף א'. ציין את שם העלייה שבחרת. הצג מאפיין אחד דומה ומאפיין אחד שונה בין העלייה שבחרת לבין העלייה של יהודי אתיופיה.

ג. הסבר כיצד משפיעה כל אחת משלושת העליות האלה (העלייה הראשונה, העלייה הגדולה, העלייה מאתיופיה) על החיים כיום במדינה ישראל. בתשובתך התייחס לנתונים ודוגמאות מהקורס וממקורות נוספים (סך הכול 3 השפעות).

א. 40 נקודות לסעיף זה. ייתכנו תשובות נוספות מעבר למה שנכתב.

העלייה הראשונה	העלייה הגדולה	
מאפייני העולים (שני מאפיינים, 10 נק')	בעלי משפחות אופי דתי מעמד כלכלי נמוך	בעלי משפחות אופי דתי מעמד כלכלי נמוך

קשיים מרכזיים (שני קשיים, 15 נק') קושי במציאת מקומות עבודה קושי במציאת מקומות מגורים עליה אל תשתיות מוכנות, אך לא בהיקף מספיק העולים מארצות האסלאם : חיכוכים עם מערכות השלטון על רקע דתי ותרבותי	קשיים כלכליים קושי במציאת מקומות עבודה קושי במציאת מקומות מגורים ללא תשתיות מוכנות, 'יש מאין' חיכוכים עם פקידי הברון על רקע דתי	קשיים כלכליים קושי במציאת מקומות עבודה קושי במציאת מקומות מגורים עליה אל תשתיות מוכנות, אך לא בהיקף מספיק העולים מארצות האסלאם : חיכוכים עם מערכות השלטון על רקע דתי ותרבותי
היחס בין העולים ובין היהודים שחיו בארץ לפני כן (15 נק') הבדלים ומתח ברוב המקרים בסוגיות שונות בין המתיישבים ובין היישוב הישן : החינוך במושבות, היתר המכירה, שימוש בשפה העברית	הבדלים בין התרבות ה"מזרחית" והדתית של העולים מארצות האסלאם ובין תפיסת כור ההיתוך, שהביאה לכפיה ופגיעה בזהותם הדתית והתרבותית של העולים	הבדלים ומתח ברוב המקרים בסוגיות שונות בין המתיישבים ובין היישוב הישן : החינוך במושבות, היתר המכירה, שימוש בשפה העברית

ב. 30 נק' לסעיף זה.

מאפיין דומה אחד (15 נק') ומאפיין שונה אחד (15 נק') בין העלייה הראשונה ועליית יהודי אתיופיה או מאפיין דומה אחד ומאפיין שונה אחד בין העלייה הגדולה ועליית יהודי אתיופיה.

בעלייה מאתיופיה אפשר להבדיל בין מבצעי העלייה השונים או לקבל התייחסות מכלילה.

העלייה הראשונה ועליית יהודי אתיופיה :

מאפיין דומה – מאפייני העולים והמוטיבציה שלהם לעלות ארצה : משפחות, בעלות יכולות כלכליות נמוכות וזיקה דתית חזקה לארץ. בשני המקרים העלייה ארצה היתה באישור מדינות המוצא.

מאפיין שונה – בעלייה הראשונה העולים עלו בכוחות עצמם, והעולים מאתיופיה עלו בסיוע המדינה ; בעלייה הראשונה העולים עלו בדרכים 'רגילות' שונות, והעולים מאתיופיה (במבצע משה) סיכנו את חייהם באופן ממשי בדרך ארצה ; בעלייה הראשונה העולים קיבלו עזרה מגורמים חיצוניים (רוטשילד), והעולים מאתיופיה הסתייעו במוסדות המדינה.

העלייה הגדולה ועליית יהודי אתיופיה :

מאפיין דומה – פער תרבותי משמעותי בין העולים ובין האוכלוסיה במדינה ; העלייה היתה בסיוע המדינה, אל תשתיות קיימות (גם אם לא ברמה מספקת); חלק מהעלייה היתה מסיבות של הצלת היהודים בארץ המוצא.

מאפיין שונה – העלייה הגדולה היתה מארצות שונות ובדרכי תחבורה מגוונות, בעוד שהעלייה מאתיופיה היתה ממוקדת, ובצורה מאוד ספציפית (ברגל אל סודן ומשם ע"י צה"ל במבצע משה, או בהסטה במבצע שלמה); העלייה הגדולה ארכה שנים רבות וכללה מספר עצום של עולים, והעלייה מאתיופיה היתה באירועים נקודתיים (שממשיכים מדי פעם עד היום) וכללה מספר מצומצם של עולים ; העלייה הגדולה היתה מובנת וברורה מאליה, בשונה מהיחס אל העולים מאתיופיה ; העלייה הגדולה הביאה את ישראל לכדי משבר כלכלי משמעותי, בשונה מהעלייה מאתיופיה.

ג. 30 נק' לסעיף זה.

לכל עלייה 10 נק' :

7 נק' להסבר הדרך שבה השפיעה העלייה על החיים במדינת ישראל,

ועוד 3 נק' לדוגמאות ונתונים שיבססו את הטענה.

אפשר לחשוב על דרכים רבות מאוד שבהן העליות השפיעו, חשוב שהתשובה תהיה הגיונית, נכונה מבחינה היסטורית ומעוגנת נתונים.

לגבי העלייה מאתיופיה, בתוכנית הלימודים אין התייחסות לכך, ולכן כל תשובה שהיא נכונה עובדתית - תתקבל. שימו לב שזו שאלה לא פשוטה, מכיוון שהתשובה לא מופיעה בקורס וגם לא קל למצוא אותה, צריך לחשוב ולהיות יצירתיים. תשובות לדוגמא :

העלייה הראשונה פתחה ביישוב היהודי את החקלאות בקנה מידה רחב ואת העבודה בתעשייה, בעקבות הפעולות של הברון רוטשילד שהקים יקבים, ענפי פרדסנות ובתי מלאכה שונים. ביישוב היהודי התגברה המגמה של היצרנות והעצמאות הכלכלית, מול מה שהיה מקובל ביישוב עד אז – הישענות על צדקה מכספי החלוקה. התחלת העצמאות הכלכלית איפשרה את צמיחת היישוב היהודי בהמשך ואת הקמת המדינה כמה עשורים לאחר מכן.

העלייה הגדולה הביאה ארצה מגוון גדול מאוד של יהודים מארצות רבות והעשירה בצורה משמעותית את החברה והתרבות בישראל. יהודים הגיעו מארצות אירופה, ממדינות במזרח התיכון, מארצות צפון אפריקה ועוד. החברה שהיתה בישראל עד אז היתה בעלת מאפיינים תרבותיים דומים, יחסית, והעולים הרבים שינו את ההרכב החברתי. השינוי הזה גרם לחיכוכים רבים, שחלקם לא הסתיימו עד היום, וגם לעושר גדול תרבותי עצום.

עליית יהודי אתיופיה לארץ השפיעה בצורה על החיים בארץ בדרכים שונות, למשל : לישראל עלו עשרות אלפי יהודים, שהגדילו את מספר אזרחי ישראל ; העלייה מאתיופיה הוסיפה למגוון

התרבותי של היהדות בישראל, בין השאר לחגים של בני העדה האתיופית, וכיום חג הסיגד מצוין כיום ממלכתי; העלייה השפיעה גם בדרכים שליליות, ועולים מאתיופיה טוענים להתייחסות גזענית מצד האזרחים ומצד הרשויות. וכו'

3. שלבים בשואת היהודים

לפניך חמישה אירועים שעליהם למדת בקורס "נאציזם ושואה":

ועידת ואנזה

אגרת הבזק

ועידת מינכן

חוקי נירנברג

מבצע ברברוסה

- בחר בארבעה אירועים מהרשימה וציין אותם. סדר את האירועים שבחרת בסדר כרונולוגי (כלומר, על פי סדר ההתרחשות). **הצג כל אחד מהאירועים שבחרת.**

50 נק' לסעיף זה.

10 נק' על הסידור הכרונולוגי הנכון של ארבעה מתוך חמשת האירועים. הסדר הוא: חוקי נירנברג, ועידת מינכן, אגרת הבזק, מבצע ברברוסה, ועידת ואנזה.

עבור הצגת כל אחד מהמושגים:

3 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג.

6 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם.

10 נק' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

ועידת ואנזה: ועידה שהתכנסה בוואנזה, פרבר של ברלין, בינואר 1942, ובה השתתפו נציגים בכירים בשלטון הגרמני בראשותו של ריינהרד היידריך. הוועידה עסקה בתיאום בין גופי השלטון השונים לגבי הפתרון הסופי של הבעיה היהודית. בוועידה הוסכם שהפתרון הסופי הוא השמדת היהודים, ובעקבות הוועידה הוקמו מחנות השמדה נוספים.

אגרת הבזק: אגרת ששלח ריינהרד היידריך לאחר כיבוש פולין, ועסקה בשאלת היהודים בשטחים שנכבשו. על פי האגרת, יש לרכז את היהודים בגטאות. יהודים שגרים בכפרים ובמרכזים קטנים צריכים לעבור אל הגטאות בערים, והיהודים היושבים בערים ירוכזו באזורים מוגדרים וקטנים. יש למנות יודנראט, מועצת יהודים, שתנהל את ענייני הגטו בכפוף להנחיות השלטון הגרמני.

ועידת מינכן : ועידת מינכן התכנסה בעיר מינכן בשנת 1938, והשתתפו בה מנהיגי מדינות גרמניה, בריטניה, איטליה וצרפת. הוועידה דנה בדרישה של היטלר כלפי ממשלת צ'כוסלובקיה, שתעביר לשליטה גרמנית את חבל הסודטים – אזור בצ'כוסלובקיה שבו גרו גרמנים רבים ושהועבר לצ'כוסלובקיה לאחר מלחמת העולם הראשונה. למרות שצרפת ובריטניה היו בעלות בריתה של צ'כוסלובקיה, הן הסכימו לדרישותיו של היטלר, שהתחייב שלא לדרוש שטחים נוספים בהמשך (התחייבות שהופרה לאחר זמן קצר).

חוקי נירנברג : שני חוקים שהתקבלו בוועידה של המפלגה הנאצית בעיר נירנברג בשנת 1935. על פי אחד החוקים ("חוק אזרחות הרייך") נשללו כל הזכויות האזרחיות של היהודים, ועל פי החוק השני ("החוק להגנת הכבוד והדם הגרמני") נאסר על קיום יחסים בין יהודים וגרמנים. חוקים אלו פגעו בצורה משמעותית במעמד החוקי של היהודים בגרמניה, ואיפשרו בהמשך את המשך המדיניות האנטי-יהודית.

מבצע ברברוסה : ב-22 ביוני 1941 פתחה גרמניה במתקפה הצבאית הגדולה ביותר שהייתה בהיסטוריה עד היום – "מבצע ברברוסה". במבצע זה פלשו הכוחות הגרמניים לברית המועצות כדי להכניע מדינה זו, שהייתה בעיקר אויב אידיאולוגי : הגישה הקומוניסטית הייתה ההפך הגמור מהאידיאולוגיה הנאצית, וראשי המשטר הנאצי שאפו לחסל לא רק את ברית המועצות, אלא גם את הקומוניזם.

ב. בחר בשלושה אירועים שיש בהם פגיעה ביהודים מתוך הרשימה. ציין את האירועים שבחרת.

הסבר כיצד כל אחד מהאירועים שבחרת גרם לפגיעה ביהודים בתקופת השואה.

30 נקודות לסעיף זה. 10 נק' לכל אחד מההסברים.

ההסבר צריך לכלול את כל התהליך, ולהראות את הפגיעה שנוצרה באופן ממשי מהאירוע המתואר. מצורפת דוגמא :

במסגרת מבצע ברברוסה נכנסו לשטחי ברית המועצות גם יחידות צבאיות שהמטרה שלהן היתה פגיעה באויבי הנאציזם. יחידות אלו נקראו "איינזצגרופן", והן פעלו בעיקר נגד היהודים שחיו בשטחים שנכבשו. חיילי האיינזצגרופן פגעו בעצמם, ותוך בשיתוף פעולה עם האוכלוסייה המקומית (ליטאים, אוקראינים וכו'), ביהודים רבים ורצחו כמליון וחצי יהודים בדרכים שונות.

ג. בחר אירוע נוסף מהקורס 'נאציזם ושואה' שאינו מופיע ברשימת האירועים שבשאלה.

ציין והצג את האירוע שבחרת, וציין את מקומו של האירוע בסדר האירועים א' : ועידת ואנזה,

איגרת הבזק, ועידת מינכן, חוקי נירנברג, מבצע ברברוסה

20 נקודות לסעיף זה.

10 נק' על השיבוץ הנכון שלו בסדר האירועים.

10 נק' על הצגת המושג :

3 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג.

6 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם.

10 נק' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

4. **טקס יום השואה**

התבקשת לארגן תערוכה בבית הספר לקראת יום השואה ולתלות במסדרון מספר תמונות והסברים, אך קיבלת רק מעט מקום ויהיה צורך להסתפק במעט תמונות בלבד.

א. לפניך חמש תמונות שהופיעו בקורס 'נאציזם ושואה', שמתארות אירועים או מושגים מתוך הנלמד בקורס. בחר בשלוש תמונות שמתארות לדעתך באופן הטוב ביותר את מה שהתרחש בשואה.

ציין את מספרי התמונות שבחרת.

הצג את האירוע או המושג שמתואר בכל תמונה.

הסבר בכל תמונה מדוע דווקא תמונה זו מתארת בצורה טובה את השואה ומה שהתרחש בה.

תמונה 1 (עליית הנאצים לשלטון), תמונה 2 (ליל שריפת הספרים), תמונה 3 (גטו), תמונה 4 (גורל היהודים חלק ב', חוליה 1, אוקראינים מכים יהודים), תמונה 5 (העמידה היהודית בשואה)

60 נק' לסעיף זה. עבור כל מושג,

10 נק' להצגת המושג

ועוד 10 נק' להצדקת הבחירה בתמונה.

חשוב להדגיש: החלק השני של השאלה הוא סובייקטיבי לחלוטין, וההערכה של התשובה תתייחס רק לביסוס הטענה של התלמיד: מדוע אירועים אלו מספרים בצורה הטובה ביותר את סיפור השואה.

חשוב להדגיש, שלמרות שהשאלה היא סובייקטיבית, התלמיד לא נשאל "מה ריגש אותך במיוחד" או "אלו אירועים עניינו אותך במיוחד", ולכן תשובות כאלה לא תתקבלנה.

10 נק' על הצגת המושג:

3 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג.

6 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם.

10 נקי' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

10 נקי' לתשובה הגיונית לשאלה - מדוע אירוע זה מתאר בצורה טובה את מה שקרה בשואה.

2 נקי' - עבור ציון סיבה ללא פירוט או ביסוס.

6 נקי' - עבור הגיוני אבל חלקי, ללא קשר ברור לאירוע עצמו ולקשר הרחב שלו בשואה.

10 נקי' - עבור הצגת הסבר שקשור לעובדות היסטוריות על השואה, ושמסביר את הקשר המהותי בין אירוע זה ובין מה שהתרחש בסך הכל בשואה.

מצורפת הצגה של כל אחד מהמושגים, ובמושג האחרון מצורפת גם התייחסות לחלק השני של השאלה - בתור דוגמה.

עליית הנאצים לשלטון: (הערה חשובה: התאריך 30.1.33, כמציין את יום עליית הנאצים לשלטון, אינו מופיע ביחידת הלימוד). המפלגה הנאצית התמודדה על השלטון בגרמניה במשך שנים רבות, ולאורך השנים קיבלה יותר ויותר קולות. במהלך הבחירות שהיו בשנת 1933 קיבלו הנאצים כמעט מחצית מהקולות. הנאצים חוקקו את "חוק ההסמכה" שנתן לשלטון סמכויות רחבות מאוד ובהמשך הוצאו המפלגות האחרות אל מחוץ לחוק.

ליל שריפת הספרים: בגרמניה הנאצית אורגנו שריפות רבים של ספרים של סופרים יהודים ולא יהודים שחלקו על האידיאולוגיה הנאצית. אחת השריפות המפורסמות ביותר היתה בכיכר האופרה בברלין בתאריך 10.5.1933. את השריפה יזם יוזף גבלס, שר התעמולה הגרמני, ועל ביצוע השריפה היה אחראי המשרד שלו.

גטו: גטו היה אזור בעיר שבו רוכזו היהודים שחיו באותה העיר וביישובים הקטנים באזור. הגטאות הוקמו בשטחי הכיבוש הנאצי במזרח אירופה ושררו בהם תנאים קשים, כמו צפיפות, תברואה ירודה, רעב, אלימות כלפי יהודים, עבודות כפייה וקשיים בקיום המצוות. הגטאות נוהלו על ידי היודנראט, מועצות יהודים שהיו כפופות לשלטון הנאצי. לאחר תחילת "הפתרון הסופי" התחיל תהליך חיסול הגטאות.

אוקראינים מכים יהודים: במהלך מבצע ברברוסה נכנסו לשטחי ברית המועצות הכבושה יחידות ה"איינזצגרופן" שהיו אחראיות, בין השאר, על השמדת היהודים בשטחים אלו. אלו היו ארבע יחידות קטנות, שמנו כמה אלפי חיילים בסך הכל, והם הביאו להשמדתם של כמיליון וחצי יהודים. לשם השגת מטרתם, חיילי האיינזצגרופן נעזרו במקומיים שהיו אנטישמיים, שעזרו באיסוף היהודים ונקטו כלפיהם באלימות קשה.

העמידה היהודית בשואה: בשנות השואה חוו היהודים קשיים רבים, בין השאר - קשיים בקיום מצוות. היהודים התעקשו על המשך קיום השגרה בתחומים רבים, למשל בתחומי התרבות, וכן בכל מה שקשור להמשך התפקוד הדתי: יהודים השתדלו להמשיך להתפלל, ללמוד תורה, לקיים את המצוות השונות ולציין את השבתות והחגים. ניתן לומר שתמונה זו מתארת בצורה טובה את השואה ומה שהתרחש בה, כי בתמונה זו רואים את הדרך שבה היהודים התמודדו עם מה שקרה

להם בתקופה הזו. היו דרכים רבות להתמודדות ויהודים רבים עשו כמיטב יכולתם על מנת להמשיך את שגרת החיים שלהם ולא להיכנע ללחצים ולקשיים הנפשיים הנוראיים: יהודים בגטאות המשיכו לקיים מצוות ולהפעיל מוסדות חינוך ותרבות, ואפילו במחנות ההשמדה עצמם יהודים השתדלו לשמור על שגרת חיים יהודית עד כמה שיכלו, גם תוך סכנת חיים. התמונה מראה את "הצד היהודי" של השואה, ולכן היא כל כך חשובה בעיניי.

ב. אתר בקורס או ברשת תמונה נוספת המתארת אירוע או מושג משמעותי נוסף בשואה.

אם איתרת תמונה ברשת, ציין את המקור ברשת לתמונה זו.

הצג את האירוע או המושג שמתואר בתמונה שאיתרת.

הסבר מדוע דווקא תמונה זו מתארת בצורה טובה את השואה ומה שהתרחש בה.

40 נק' לסעיף זה.

10 נק' עבור ציון המקור לתמונה.

10 נק' להצגת הסעיף, על פי המפתח בסעיף הקודם.

20 נק' להצדקת הבחירה בתמונה, על פי המפתח בסעיף הקודם (שימו לב, כעת התלמיד מקבל 20 נק' על ההצדקה, ולא 10 נק').

5. ירושלים

לפניך רשימה של אירועים שעליהם למדת, שהתרחשו כולם בירושלים או בדרך אליה:

כינוס האסיפה המכוננת הראשונה

מבצע "נחשון" במלחמת העצמאות

כיבוש העיר העתיקה בידי הצבא הירדני במהלך מלחמת העצמאות

שחרור העיר העתיקה במלחמת ששת הימים

היציאה מהחומות של בני "היישוב הישן"

א. סדר את האירועים על פי סדר כרונולוגי.

10 נק' לסעיף זה. סדר האירועים: היציאה מהחומות, מבצע נחשון, הכיבוש הירדני, כינוס האסיפה המכוננת, שחרור העיר העתיקה.

ב. בחר בשלושה אירועים מתוך האירועים המופיעים מעלה. ציין והצג את האירועים שבחרת.

30 נק' לסעיף זה,

10 נק' לכל מושג :

3 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג.

6 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם.

10 נק' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

היציאה מהחומות של בני "היישוב הישן" : היישוב היהודי בירושלים גדל במהלך המאה ה-19, נוצרו צפיפות ובעיות ברואה. משה מונטיפיורי יזם בנייה של שכונה יהודית חדשה, ראשונה, מחוץ לחומות העיר, על מנת לפתור את הבעיות האלה, אך ליהודים בירושלים היו חששות מפעולות של שודדים שהסתובבו באזור. מונטיפיורי בנה את השכונה "משכנות שאננים" ופתח אותה למגורים בשנת 1860, ובה הוא הקים גם טחנת קמח. בנוסף, הוא הקים מוסדות נוספים לטובת קידום היצרנות של בני היישוב הישן, למשל הקמת בית אריגה, הקמת בית ספר מקצועי לבנות, רכישת פרדס באזור יפו, ועוד. לאחר "משכנות שאננים" הוקמו מחוץ לחומות שכונות נוספות, כמו מחנה ישראל, נחלת שבעה ועוד. כמו כן, קמו בתי חולים, מקומות עבודה, בתי ספר וכו'.

מבצע "נחשון" במלחמת העצמאות : מספר חודשים לאחר שהחלה מלחמת העצמאות, הגיעה הנהגת היישוב היהודי למסקנה שיש צורך לשנות את הגישה, ממגננה למתקפה. הוכנה תוכנית מתקפה רחבה בכל האזורים שנקראה "תוכנית ד'", וכחלק ממנה הוחלט על מבצע שיפרוץ את הדרך לירושלים הנצורה, על מנת לחדש את אספקת המזון והציוד לתושבי העיר. מבצע זה נקרא "מבצע נחשון", והוא התנהל במהלך חודש אפריל 1947 ולמעשה היה הראשון במסגרת תוכנית ד'. במבצע זה השתתפו 1,500 לוחמים מה"הגנה", והם כבשו את הכפרים ואת האזורים שסיכנו את הדרך לירושלים. כך, המבצע איפשר לשירות גדולות להגיע לירושלים, עם מזון, ציוד ותחמושת להגיע לירושלים. אך ההצלחה הייתה זמנית, ובהמשך הדרך נחסמה מחדש.

כיבוש העיר העתיקה בידי הצבא הירדני במהלך מלחמת העצמאות : לאחר הכרזת העצמאות, בחודש מאי 1948, פלשו חמשת צבאות ערב אל שטחי מדינת ישראל. מכיוון מזרח פלש צבא הלגיון הירדני, שהצליח לכבוש גם את הרובע היהודי בעיר העתיקה בירושלים. ברובע היו 150 לוחמים שהגנו על כ-1,700 תושבים, אך צבא הלגיון היה רב יותר ומאומן יותר. והרובע היהודי נפל בידי הירדנים וב-28.5.48 נחתם הסכם הכניעה. תושבי הרובע הועברו לשטחי ירושלים היהודית, והלוחמים נפלו בשבי הלגיון הירדני.

כינוס האסיפה המכוננת הראשונה : לקראת הקמת המדינה הוגדרו שני גופי שלטון של היישוב היהודי : מועצת העם הזמנית, שכללה 37 והייתה מעין רשות מחוקקת, ומנהלת העם שהייתה גוף מבצע ובה ישבו 13 חברים. עם הקמת המדינה הפכה מועצת העם ל"מועצת המדינה הזמנית" ומנהלת העם ל- "ממשלה הזמנית". בינואר 1949 נערכו הבחירות הארציות הראשונות לאסיפה המכוננת הראשונה, שהחליפה את "מועצת העם הזמנית". בבחירות אלו התמודדו מספר מפלגות,

בין השאר מפלגת מפא"י, שהייתה המפלגה המרכזית ביישוב, מפלגת החירות בראשות מנחם בגין שהייתה ימנית, מפלגת מפ"ם הסוציאליסטית בראשות מאיר יערי ויעקב חזן, ועוד. המפלגה שזכתה למספר הנבחרים הגדול ביותר הייתה מפא"י, וביום 14.2.49 התכנסה הישיבה הראשונה של האסיפה המכוננת בבניין הסוכנות בירושלים.

שחרור העיר העתיקה במלחמת ששת הימים : עם תחילת מלחמת ששת הימים, ב-5.6.67 החלו הירדנים להפגیز את ירושלים ומקומות נוספים במדינת ישראל, ואף כבשו שטחים בתוך העיר. צה"ל הגיב, החזיר לידיה את השטח שנכבש ולמעשה החל לכבוש את כל חלקי העיר בקרב שארך שלושה ימים, וכלל גם השתלטות על הדרך לירושלים ועל משטרת לטרון. העיר העתיקה עצמה נכבשה ביום השלישי של המלחמה, 7.6.67 : כוחות צה"ל נכנסו אל העיר משעות הבוקר מכיוונים שונים, דרך השערים השונים בחומת העיר, והשתלטו על הרבעים השונים ועל מתחם הר הבית בקרבות קשים ומרים. חיילים רבים נפצעו, רבים נהרגו, אך עד שעות הצהריים הושלם שחרור העיר העתיקה כולה.

ג. קרא באינטרנט על "עליית תלמידי הגר"א" לארץ ישראל בתחילת המאה ה-19 ועל ההישגים של העולים

בעלייה זו. צרף את הקישור לאתר שבו קראת על עלייה זו. הסבר כיצד עליית תלמידי הגר"א זו

השפיעה על אחד מהמושגים שברשימת האירועים המופיעה מעלה.

45 נק' לסעיף זה :

35 נק' עבור הסבר הקשר בין המושג ובין אחד המושגים. השאלה מבקשת תיאור של סיבתיות, ולכן הערכת השאלה תתמקד בתיאור השתלשלות האירועים והקשר הסיבתי ביניהם. התלמיד יתבקש להסביר כיצד עליית תלמידי הגר"א הובילה, צעד אחרי צעד, אל האירוע שאותו הוא בחר. יש להקפיד על תיאור כל השלבים בתהליך, לוודא שיש רצף סיבתי והגיוני ביניהם ושהם מתוארים בצורה נכונה.

10 נק' - ציון קשר נכון, אך ללא פיתוח הקשר בין העלייה ובין המושג.

20 נק' - פיתוח הקשר בין המושגים בצורה חלקית, לא כל כך מדויקת, ללא כל השלבים או לא מספיק עקבית.

35 נק' - פיתוח מלא של הקשר בין המושגים, כולל כל שלבי הביניים.

לדוגמא : במהלך עליית תלמידי הגר"א בראשית המאה ה-19 עלו ארצה מספר קבוצות של יהודים מאזור ליטא. מנהיגי הקבוצות היו מתלמידי הגר"א (ועל שמם נקראת העלייה), והם התיישבו ב"ארבעת ערי הקודש", ובשלב הראשון בעיקר בטבריה ובצפת. מצבם הכלכלי של העולים היה קשה, והם נסמכו על כספי החלוקה ועל פעילות השד"רים, כמו כל אנשי היישוב הישן. העולים בעליית תלמידי הגר"א הביאו למספר שינויים משמעותיים בהתנהלות של היישוב הישן בארץ : למשל, העולים בעלייה זו פתחו מחדש את האפשרות למגורים של יהודים אשכנזים בירושלים, לאחר שדבר זה נאסר בתחילת המאה ה-18 ; קבוצה מהעולים בעלייה זו עברו לירושלים מצפת, ובזכות לחץ של היהודים הספרדים ושל פעילים מתוך תלמידי הגר"א נתן השלטון רישיון ישיבה מחדש לאשכנזים בעיר. בעקבות כך גדל מאוד מספר היהודים בירושלים. בהמשך, היו אלו יהודים

"פרושים" שהקימו את "נחלת שבעה", אחת השכונות הראשונות מחוץ לחומות, בית החולים "ביקור חולים" ועוד.

6. עימותים ומלחמות

א. ערוך השוואה בין האנטישמיות המודרנית, האנטישמיות הנאצית והסכסוך הישראלי-ערבי על פי התבחינים הבאים:

הסכסוך הישראלי-ערבי	אנטישמיות נאצית	אנטישמיות מודרנית	
			מיהו הגוף שמקדם את היחס כלפי היהודים
			מהי הטענה נגד היהודים
			מהי המטרה של הפעולות נגד היהודים
			דרכי ביטוי של היחס כלפי היהודים
			תגובות היהודים לפעולות נגדם

ב. על פי ההשוואה שערכת, הסבר האם לדעתך הסכסוך הישראלי-ערבי הוא סוג של אנטישמיות? נמק את תשובתך.

א. 60 נק' לסעיף זה,

4 נק' לכל משבצת.

אין צורך לפרט את כל מה שמופיע בכל אחת מהמשבצות, מספיק לוודא שהרעיון הכללי ישנו.

מיהו הגוף שמקדם את היחס כלפי היהודים	אנטישמיות מודרנית	אנטישמיות נאצית	הסכסוך הישראלי-ערבי
גופים פוליטיים וכלי תקשורת	גופים פוליטיים וכלי תקשורת	גופים פוליטיים וכלי תקשורת	גופים פוליטיים וכלי תקשורת
מהי הטענה נגד היהודים	היהודים פוגעים בכלכלה העולמית, פוגעים במדינות ובחברות שבהן הם חיים	היהודים הורסים את התרבות האנושית העולמית	הציונות היא תנועה גזענית, לא אמורה להיות מדינה יהודית בשטחי פלסטין
מהי המטרה של הפעולות נגד היהודים	דחיקת היהודים מהחברה	השמדת העם היהודי	ביטולה של מדינת ישראל
דרכי ביטוי של היחס כלפי היהודים	מצע אנטישמי של מפלגות, פרסום של ספרים ועיתונים אנטישמיים, הדרת יהודים מהתארגנויות, פרעות	חקיקה אנטי-יהודית, פגיעה כלכלית, פרעות, גטואיזציה, השמדה	פעילות דיפלומטית, חרם כלכלי, פעולות צבאיות (צבאות סדירים וארגוני טרור) נגד ישראל
תגובות היהודים לפעולות נגדם	הסברה, פעילות פוליטית	הסברה, "קידוש החיים", מרידות	פעילות דיפלומטית, תגובה צבאית

ב. 40 נקי' לסעיף זה. זוהי שאלת דעה : 10

נקי' יינתנו על הבעה ברורה של עמדת הכותב,

ו-30 נקי' על ביסוס העמדה.

המידע הבסיסי שניתן בקורס, ושעליו מתבססת טבלת ההשוואה, לוקח את התשובה לכיוון ההבדל שבין הסכסוך ובין האנטישמיות. אפשר בהחלט להביא מידע נוסף, אקטואלי יותר, שיכול לבסס את הטענה המשווה בין הסכסוך ובין האנטישמיות; כל תשובה תתקבל, ובלבד שהיא תבוא בצורה ברורה ותהיה מבוססת בצורה מספקת, קוהרנטית ונכונה מבחינה היסטורית.

דעה מבוססת לדוגמה: לדעתי, הסכסוך הישראלי-ערבי איננו סוג של אנטישמיות, למרות שיש הרבה דמיון בין השניים. הסכסוך נובע ממניעים לאומיים: הפרעות המאורגנות הראשונות היו בתר"פ, בעקבות ההתעוררות הלאומית הערבית ותחילת שלטון המנדט הבריטי, והן התגברו בתגובה לצמיחת היישוב היהודי בארץ. השאיפה של המנהיגים הערביים שמנהיגים את הסכסוך היא שאיפה לאומית - ביטולה של מדינת ישראל והקמת מדינה ערבית על כל שטחה של א"י-פלסטין. אין כאן מאבק בעם היהודי באשר הוא, אלא נגד ההתיישבות היהודית בארץ ישראל, וזאת בשונה מהאנטישמיות שפונה נגד כל יהודי באשר הוא, בכל מקום שהוא חי, ומתוך מניעים דתיים / כלכליים ותרבותיים, שיהיו נכונים לכל סביבת חיים. לכן, כפי שפתחתי, הסכסוך הישראלי-ערבי איננו סוג של אנטישמיות.

טקסט מילולי

יש לענות על 2 שאלות מתוך 3. לכל שאלה 10 נקודות.

לפניך שני קטעים מתוך מאמר של נ' רפל העוסק במושג "תורה ועבודה". קרא את שני הקטעים, וענה על שניים מתוך שלושת הסעיפים (1-3).

תורה ועבודה

קטע א'

מכל משפט אצל שח"ל עולה ש'עבודה' כמרכיב בסיסמא 'תורה ועבודה' אינה עבודת עורכי דין, רבנים, רופאים וסוחרים, כבודם במקומם מונח, אלא עבודת האדמה גופא. בעיניו, עבודה פיזית בשדה ובמטע היא האידיאל, ורק היא...

(לדעתי, לשתי התנועות - התנועה הקיבוצית ותנועת 'תורה ועבודה' יש בעיה באותה הנקודה. ביסוד הביקורת על שתי התנועות הללו - קיימת עובדה אחת: נטישת ערך העבודה הפיזית. גם הציונות הדתית שהתחנכה על משנת 'תורה ועבודה', וגם התנועה הקיבוצית שביסודה קידשה את עבודת האדמה ואת 'בזעת אפיך תאכל לחם', לא הצליחו להתמודד עם השינויים שהכתיבה המציאות הטכנית והכלכלית...

קטע ב'

ארשה לעצמי להעיר על כיוון אחד לפיתרון אפשרי, וזאת על בסיס דבריו של שמעון הצדיק שבהם פתחנו (=במסכת אבות, פרק א' משנה ב'): אם נחלש עמוד ה'עבודה', יש מקום לחזק את עמוד 'גמילות חסדים'.... לעומת מצוות צדקה הנעשית בממונו של אדם, גמילות חסדים נעשית 'בין בממונו בין בגופו'. אם העבודה הגופנית בשדה ובבית המלאכה הולכת ומצטמצמת, יש מקום

להוסיף עשייה של גמילות חסדים 'בגופו'. גמילות חסדים שכזו תבוא על חשבונה של ה'פרנסה', ותתפוס את מקומה הראוי לצידה של התורה.

ע"פ נחמיה רפל, "מתורה ועבודה לתורה ופרנסה", בתוך: מ' צור, ת' זבולון וח' פורת (עורכים), כאן על פני האדמה, חמ"ד 1981

1. הצג את רעיון "תורה ועבודה" על פי שח"ל.

על פי מה שלמדתי, הצג שתי דוגמאות היסטוריות ליישום רעיון זה בתנועת הפועל המזרחי.

30 נק' להצגה מלאה של המושג. 10 נק' לכל אחת מהדוגמאות.

מושג ה"תורה ועבודה" כולל את שני חלקי המושג - גם תורה וגם עבודה, כאשר הם משולבים האחד בשני.

במידה ותלמיד התייחס רק לאחד מהצדדים במושג, הוא יקבל ניקוד חלקי של 15 נק', אך ייתכן שפחות - במידה והמושג עצמו הוצג בצורה חלקית (למשל, לפי דעתו של שח"ל, לא ניתן לדבר על מושג ה'תורה' באופן מלא מבלי להזכיר את ה'עבודה').

בהצגת הדוגמאות, 2 נק' עבור ציון הדוגמא ללא הצגה, 7 נק' עבור הצגה מלאה של המושג אך ללא הצגת הקשר לערכי התורה והעבודה, 10 נק' עבור הצגה מלאה וחיבור מפורש וברור בין המושג ובין ערכי התורה והעבודה.

הצגה לדוגמא: על פי שח"ל, מושג "תורה ועבודה" כולל שני מרכיבים משולבים. מצד אחד ישנה **העבודה**: שח"ל מדבר על חשיבותה של העבודה, במובן של עבודה יצרנית שמוסיפה דברים לעולם. על היהודים להיות עם עובד, כלומר עם שמייצר ולא רק עם של סוחרים שמעבירים סחורות מצד לצד. היהודי צריך להיות מחובר לחיים ולעולם, ליצור בו ולתקן אותו, ולא להיות מסוגר רק בד' אמות של הלכה. בנוסף, העבודה כוללת גם התייחסות אל רעיונות השיתוף והשוויון הכלכלי בין האנשים והמעמדות. התורה, על פי שח"ל, לא כוללת רק את לימוד התורה בתוך הישיבות, אלא הכוונה היא ליישום של מצוות התורה וערכי התורה בכל החיים - גם בתחומי העבודה, החקלאות, המוסר והאקטואליה. ערכי התורה, כמו היצרנות והשוויון, צריכים להנחות את עם ישראל ולעזור לו לשפר את העולם ולשנות בו את מה שצריך כדי להביא את העולם לתיקונו.

דוגמאות ליישום: אחת הדוגמאות ליישום רעיון "תורה ועבודה" היא הקמת הקיבוצים הדתיים. בקיבוצים הדתיים התנהלו החיים על פי ערכי התורה והעבודה: החברים עבדו עבודה פיזית ויצרנית, בעיקר בחקלאות, וחיו את חייהם לאור ערכי השיתוף והשוויון. כל זאת, תוך שמירה על מסגרת חיים דתית - תורה ומצוות, תפילות, שיעורי תורה, הגות תורנית שהייתה קשורה לערכי הקיבוץ ופסיקת הלכה בבעיות האקטואליות והרלוונטיות לחיים במסגרת הקיבוצית.

2. בקטע א' טוען נחמיה רפל, שהיה מזכיר תנועת הקיבוץ הדתי, שיש להבין את מושג "תורה

ועבודה" בצורה מסוימת בלבד.

על פי הקטע, הסבר את מושג ה"עבודה" על פי דבריו של רפל ואת הביקורת של הכותב על

הציונות הדתית.

20 נקי' להסבר נכון של המושג, על פי הקטע. 30 נקי' להסבר הביקורת, על פי הקטע. אם התלמיד רק ציטט את המשפטים הרלוונטיים, גם אם הוא לא הסביר אותם במילים שלו - ניתן לתת ניקוד מלא.

על פי כותב הקטע, מושג ה"עבודה" לא מתייחס לכל העבודות הקיימות, אלא דווקא לעבודות פיזיות שקשורות לעבודות האדמה - חקלאות וכו'. רק מלאכת כפיים חקלאית מממשת את ערך ה"עבודה". הביקורת של הכותב על הציונות הדתית היא, שבגלל השינויים שהיו במאה השנים האחרונות בתחום הטכנולוגי וגם באופן כללי (בתרבות וכו'), הציונות הדתית עזבה את הערך של העבודה הפיזית החקלאית וכיום זהו כבר לא ערך של התנועה, כך שלמעשה היא לא מממשת את האידאולוגיה שלשמה היא הוקמה.

3. בקטע ב' טוען המחבר שניתן למצוא תחליף למושג ה"עבודה". הסבר טענה זו.

הסבר האם לדעתך הצעתו יכולה למלא את מקומה של ה"עבודה"? נמק את תשובתך.

מצא ברשת אתר של ארגון שמיישם את טענת המחבר והעתק אותו לתשובתך.

20 נקי' להסבר הטענה של המחבר.

דעתו של התלמיד : 10 נקי' - הצגת הטענה של התלמיד בצורה ברורה, אך ללא נימוק.

20 נקי' - טענה ברורה ומנומקת באופן קוהרנטי.

10 נקי' לאתר של ארגון שמיישם את טענת המחבר.

תשובה לדוגמא : המחבר טוען שאפשר למצוא תחליף למושג ה"עבודה" בפעילות של גמילות חסדים. קודם כל הוא מוצא קשר בין העבודה ובין גמילות חסדים, דרך המשנה שמקשרת ביניהם. לאחר מכן הוא אומר שיש הבדל בין צדקה, שנעשית בכסף, ובין גמילות חסדים שהיא דבר שאותו עושים ממש, עם כל הגוף, ובכך יש דמיון בין גמילות החסדים ובין העבודה - שתיהן פעולות דומות שאותן עושים בפועל, במאמץ גופני. המחבר אומר שגמילות החסדים תוכל להיות תחליף, ובמקום "תורה ועבודה" אפשר יהיה לדבר על "תורה וגמילות חסדים".

אני לא מסכים עם ההצעה של המחבר, מכיוון שלמרות שיש דמיון בין גמילות החסדים ובין העבודה - אין התייחסות לשאר המרכיבים בהגדרה של "עבודה", בין השאר לכל הקשר לשיתוף ולשוויון. כך, גם אם עוסקים בגמילות חסדים, החברה עדיין נשארת עם מעמדות ועם אי-שוויון כלכלי. לכן אני חושב שאין ברירה, וכדי להגשים של "תורה ועבודה" במובן המקורי, עלינו לחזק את עבודת הכפיים, כמו למשל שיש בבתי הספר ברשת "רגבים".

ארגון שמיישם את טענת המחבר - עמותת "עזר מציון".

טקסט חזותי

יש לענות על 2 שאלות מתוך 3. לכל שאלה 10 נקודות.

1. לקראת שנת ה-75 למדינה נשמעים קולות הקוראים להחליף את סמל המדינה. אחת ההצעות שעלו להחלפת הסמל היא הסמל הבא, המתייחס לאירועים היסטוריים בתולדות היישוב והמדינה.

הצג אירוע אחד שמתואר בסמל המוצע.

הסבר כיצד הסמל שהוצע מבטא ערך חשוב במדינת ישראל, ומדוע סמל זה רלוונטי למציאות הישראלית כפי שהיא היום.

הסבר האם לדעתך יש להחליף את סמל המדינה?

50 נק' לסעיף זה.

20 נק' על הצגת המושג:

5 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג.

10 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם.

20 נק' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

שימו לב, הסמל מכוון לאירוע מסויים, אבל ייתכן שהתלמידים יראו בו אירועים אחרים נוספים. כל עוד התלמיד מסביר את הסמל באופן הגיוני ומקשר אותו לאירועים היסטוריים באופן מבוסס, הוא יזכה למירב הנקודות.

20 נק' להסבר הסמל:

5 נק' - ציון ערך כלשהו, ללא הסבר הקשר לסמל או לרלוונטיות.

10 נק' - הסבר הערך והקשר שלו אל הסמל.

20 נק' - הסבר מלא של הסמל, הערך שבו וכיצד הוא רלוונטי למציאות האקטואלית.

10 נק' להסבר הדעה: 2 נק' - ציון הדעה, ללא נימוק. 5 נק' - הצגת הדעה עם הסבר חלקי בלבד. 10 נק' - הצגה ברורה של הדעה עם הסבר מנומק.

תשובה לדוגמא: האירוע שמתואר בסמל הוא ההעפלה של יהודים ניצולי השואה לארץ ישראל. בסמל מצוירת אוניית מעפילים, וכן גדרות תיל שמסמלות את המחנות בשואה. ההעפלה לארץ ישראל התחילה עוד לפני מלחמת העולם השנייה, נמשכה תוך כדי המלחמה והתרחבה מאוד

לאחר תום המלחמה והשואה. יהודים ניצולי שואה עלו ארצה בדרכים רבות, בעיקר באוניות. הבריטים אסרו על ההעפלה, כחלק המדיניות של הספר הלבן השלישי והנאום של בוויין, ולכן תפסו וגירשו את רובם הגדול של המעפילים, אך האוניות המשיכו להגיע ארצה עם מעפילים רבים.

הסמל מבטא ערך חשוב של מדינת ישראל, והוא שארץ ישראל מהווה מקלט עבור יהודים מכל העולם. לאחר שנות השואה והמלחמה יהודים הבינו שישראל היא הבית שלהם ושם הם צריכים להיות, וגם היום יהודים רבים עולים ארצה מתוך תחושת סכנה שהם מרגישים בחוץ לארץ בקהילות שונות.

לדעתי צריך להחליף את סמל המדינה, מכיוון שהוא כולל מרכיבים מתוך התנ"ך. אני לא דתי ואני חושב שזו ממש כפייה דתית שהסמל של המדינה שלי יהיה מורכב מדברים דתיים. אנחנו מדינה דמוקרטית וצריך שיהיה חופש דת, ולכן צריך לשנות את הסמל של המדינה כך שלא יהיו בו מרכיבים מהיהדות.

2. לפניך כרזה הקוראת ליהודים החיים בארץ ישראל לתרום ספרים בעברית לניצולי השואה שעדיין נותרו באירופה לאחר תום מלחמת העולם השנייה.

ציין והסבר כיצד אחד הקשיים עמו התמודדו ניצולי השואה שנותרו באירופה בא לידי ביטוי ברכיב אחד מהכרזה. הסבר כיצד תרומת ספרים מהיישוב היהודי יכולה לסייע לניצולי השואה.

ציין והצג קושי נוסף שעמו התמודדו ניצולי השואה באירופה לאחר המלחמה.

הסבר הכרזה : 20 נק'.

5 נק' - ציון הקושי בלבד, ללא קשר לכרזה.

12 נק' - ציון הקושי, הסבר חלקי שלא מקשר למרכיב ספציפי לכרזה.

20 נק' - ציון קושי, הסבר שמעגן את ההסבר למרכיב מסוים בכרזה, מציין את המרכיב ומסביר אותו בקשר לקושי.

תרומת ספרים מהיישוב : 20 נק'.

5 נק' - ציון תרומה אפשרית, ללא פיתוח הטענה.

10 נק' - הצגת החשיבות של התרומה, אבל ללא קישור לקשיים של הניצולים.

20 נק' - תיאור דרך התרומה, וכיצד היא נותנת מענה לקושי שהועלה.

10 נק' על הצגת קושי נוסף: 3 נק' - ציון עובדה אחת בסיסית על המושג. 6 נק' - ציון שניים-שלושה פרטי זיהוי בסיסיים לגבי המושג, ללא קשר מספק ביניהם. 10 נק' - הצגת הפרטים המהותיים של האירוע, וחיבור הפרטים לסיפור ברור.

תשובה לדוגמא: אחד הקשיים שאיתו התמודדו הניצולים שנותרו באירופה היה הבדידות: לניצולים רבים לא היה בית או משפחה. הקושי הזה בא לידי בכרזה בצורה שבו מצויירים הניצולים: הפנים שלהם מביעות צער עמוק וקושי, והם גם לא מצויירים בתור קבוצה אלא כבודדים.

תרומת ספרים מהיישוב היהודי יכולה לעזור בכך, שהיא מבטאת חיבור וקשר. כך גם התרומה מתבטאת בכרזה - יד שמושטת אל האנשים האלה, שחוו קשיים כל כך גדולים ועדיין חווים בדידות וקושי. התרומה תיצור אצלם תחושה שהם לא לבד, ותעזור להם להשתקם.

קושי נוסף שאיתו התמודדו ניצולי השואה היה המצב הבריאותי הקשה שרבים היו בו. גם אחרי שנגמרה המלחמה והשואה, ניצולים רבים שחיו ב"מחנות העקורים" היו במצב פיזי ירוד מאוד. לדוגמא, בשבועות שלאחר שחרור מחנה ברגן-בלזן, מתו בו כ-28,000 ניצולים.

3. לפניך כרזה מימי השלטון הקומוניסטי בברית המועצות, הכוללת את הקריאה - 'מלחמה בדתות, היא מלחמה בעד הסוציאליזם'.

הסבר את הקריאה המופיעה בכרזה - 'מלחמה בדתות היא מלחמה בעד הסוציאליזם' על פי שני רכיבים מהכרזה.

הסבר האם לדעתך קריאת הסוציאליזם "מלחמה בדתות, היא מלחמה בעד הסוציאליזם" תואמת לעקרונות הנאורות. נמק את דעתך על פי שניים מעקרונות הנאורות.

הסבר הכרזה: 20 נק'.

5 נק' - הסבר הקריאה, ללא קשר לכרזה.

13 נק' - הסבר מרכיב אחד, וכיצד הוא מבטא את אחד הביטויים מהסיסמה.

20 נק' - הסבר שני מרכיבים, מה מצוייר בהם וכיצד הם מסמלים את הביטויים מהסיסמה.

הסבר הקשר לנאורות: 30 נק'.

5 נק' - הצגת דעה באופן חלקי ולא מנומק.

15 נק' - הצגת דעה בהתבסס על אחד מעקרונות הנאורות.

30 נק' - הצגת דעה תוך התבססות על שניים מעקרונות הנאורות, הסבר העקרון ואיך הוא קשור לסיסמה. דגש חשוב: בתוכנית הלימודים קיימת חלוקה בין "עקרונות הנאורות" ו"מאפייני

הנאורות"; בקורס לא קיימת חלוקה כזו, וכל שימוש בעקרונות, מאפיינים, ערכים וכו' יתקבל. לגבי דעת התלמיד, ייתכן והתלמיד יציג התלבטות ולא דעה חד-משמעית; כל עוד הטענה מבוססת בצורה נכונה על המושג, התשובה תתקבל.

תשובה לדוגמא: בכרזה יש התמודדות בין שני צדדים. מצד אחד, מצוירים כל מיני אנשי דת: אפשר למשל לראות מישהו יהודי עם טלית, או מישהו נוצרי עם צלב. מצד שני, מצוירים אנשים שמסמלים את הסוציאליזם, כי הם צבועים באדום / הם נוסעים על כלי חקלאי, שמסמל את עבודת הכפיים. כך, הכרזה מתארת שהמאבק נגד הדתות הוא בעצם המאבק של הסוציאליזם.

לדעתי, הסיסמה הזו תואמת את עקרונות הנאורות מצד אחד, אבל גם סותרת אותם מכיוון אחר. מצד אחד אפשר לומר שמלחמה נגד הדתות תואמת את עקרונות הנאורות, מכיוון שהנאורות דיברה על ערך החירות וחופש הבחירה של כל אדם לבחור מה הוא רוצה או לא רוצה לעשות. החירות הזאת לא מתאימה לדתות, שבהן הדת מורה לאדם מה לעשות ובמה להאמין. מצד שני, מלחמה בעד סוציאליזם לא תואמת את ערכי הנאורות, כי הסוציאליזם הוא שיטה לא דמוקרטית: האדם לא יכול לעשות מה שהוא רוצה לעשות עם הכסף שלו, ובכלל הסוציאליזם אומר לאדם מה לחשוב ומה להחליט ולא נותן לו את האפשרות להשתמש בשכלו-שלו, כמו שהציע קאנט.